

# POVAHA VEČNOSTI

## RUDOLF STEINER

GA 61

*21. marca 1912, Berlín*

V krátkom náčrte filozofického myslenia Lessing raz narážal na jedinú doktrínu, ktorú považoval za hodnú ľudskej duše – na doktrínu, ktorú potom vysvetlil vo forme vhodnej pre západné povedomie vo svojom majstrovskom pojednaní „Výchova ľudskej rasy“. Hovorí tam o reinkarnácii, o opakovaných pozemských životoch, ktoré prežíva ľudská duša, a pokračuje trochu takto. Pýta sa, prečo by táto doktrína, taká zrejmá pre dušu človeka v dávnych dobách a jeden z jej najranejších pokladov, zatiaľ čo duša bola ešte neskazená všetkými druhmi teórií – prečo by táto doktrína mala byť menej pravdivá ako mnohé iné doktríny, ktoré boli v priebehu času prijaté ako výsledok filozofických špekulácií? Po jasnom naznačení toho, že táto teória opakovaných pozemských životov je jediná rozumná pre ľudskú dušu, Lessing hovorí, že by sme mohli očakávať, že každý nezaujatý človek, ochotný nechať pôsobiť na seba pravú podstatu duše, si zvykne na túto doktrínu. — nebyť dvoch vecí. Určite túžime vedieť, čo Lessing myslel týmito dvoma vecami, ktoré bránili ľudskej duši prijať doktrínu o opakovaných pozemských životoch. Lessing však nikdy nedokončil svoju vetu, pretože bol pravdepodobne vyrušený. Preruší sa slovami: „keby to nebolo na dve veci“ a dvojbodkou. Nikde v jeho spisoch navyše nenájdeme nič, čo by nám povedalo, za čo tieto dve veci považoval, hoci vedci, ktorí jeho prácu špeciálne študovali, predložili všetky druhy špekulácií.

Teraz nám možno naše svedomie dovoľí predpokladať, že Lessing mal s najväčšou pravdepodobnosťou na mysli dve veci, ktoré ľuďom vo všeobecnosti odpudzujú, keď sa hovorí o reinkarnácii – dva impulzy, ktoré proti tejto myšlienke vystupujú v duši. Jeden impulz môže byť vyjadrený takto: čokoľvek môže byť podporované akoukoľvek formou duchovnej vedy v prospech reinkarnácie, jedna vec je istá – že v normálnom vedomí si nepamätáme, že by sme predtým žili na Zemi. Preto aj keby boli opakované pozemské životy v súlade s pravdou, zdajú sa byť bezvýznamné pre ľudské vedomie, a preto sa mu musia javiť ako svojvoľná hypotéza. To je pre mnohé duše určite jedna z námietok voči myšlienke reinkarnácie. Druhý vzniká z pocitu spravodlivosti voči sebe samému. Opakované pozemské životy si vyžadujú prijatie osudu – či už máme šťastie alebo smolu, nadaní alebo nie vo svetských záležitostiach – ako dôsledok toho, čo sme urobili v predchádzajúcich životoch; aby sme v oveľa väčšej miere, ako sa všeobecne verí, my sami tvorcami nášho šťastia a schopností, alebo naopak. Mnohé duše môžu zvolať: „Ak mám prijať svoj osud, ak je moja pozemská existencia tým skutočne zaťažená, musím prijať aj to, že ja sám – Ego vo mne – som v skorších životoch na Zemi vytvoril osud v do ktorej som teraz zapojený?“ Tak by sa dal nazvať zmysel človeka pre spravodlivosť voči sebe samému.

Každý, kto sa hlbšie ponorí do Lessingovho spôsobu myslenia a do celej jeho podstaty a urobí z neho súčasť vlastnej duše, nebude pochybovať o tom, že tento priekopník teórie reinkarnácie chcel naznačiť tieto dve námietky voči nej. V rámci nášho štúdia večnosti a ľudskej duše v súvislosti s ňou bude dobré venovať pozornosť práve popísaným skutočnostiam. Teraz si teda opäť pripomenieme niečo, čo povedal nemecký filozof Hegel o večnosti – ako ak večnosť prirodzene patrí ľudskej duši, určite sa nesmie prejaviť až po

smrti, ale musí sa dať zažiť počas života na Zemi. Hegel to vyjadruje takto: Večnosť nemôže pre dušu začať až smrťou, ale musí jej patriť už počas pozemského života. Ak ju hľadáme v duši človeka, ak hľadáme, ako v nás žije večnosť a ako ju môžeme skúmať pohľadom do vlastných hĺbok, prečo by sa neodhalila hneď, ak v zmysle duchovnej vedy je tak úzko spätý s dušou?

Predchádzajúce prednášky ukázali, že toto úzke spojenie platí medzi tým, čo môžeme nazvať odchádzajúcou aktivitou duše počas jej existencie od narodenia po smrť, a všetkým, čo je obsiahnuté v myšlienke reinkarnácie a v myšlienke karmy – pôsobením príčin z predchádzajúcich životov do ten súčasný a o príčinách, ktoré teraz vytvárame, aby sa prejavili v našom ďalšom živote na Zemi. Musíme myslieť na ľudskú dušu ako zapletenú do celej tejto siete príčin, zviazanú počas svojho súčasného života so všetkým, čo zažila v skorších štádiách existencie, a so všetkým, čo ešte musí zažiť v budúcich životoch. Štúdium súčasného života duše teda môže viesť k pohľadu do minulosti a tiež do budúcnosti. Ak večnosť neberieme ako abstraktnú predstavu, ale považujeme ľudskú dušu za vnímajúcu v sebe svoje vlastné bytie, prichádzame k niečomu, čo by nás mohlo viesť k skutočnému vnímaniu podstaty večnosti. Lebo – aby sme to porovnali – nie je pravdepodobnejšie, že odhalíme, čo je reťaz, keď ju budeme skúmať článok po článku, a nie celú jeho dĺžku? Táto druhá metóda by znamenala priamo sa zaoberať štúdiom večnosti ako takej, zatiaľ čo pri prvej metóde považujeme jediný život ľudskej duše len za jeden z článkov v celej reťazi, ktorá pre nás predstavuje úplný život ľudskej bytosti na celom pozemskom svete. existencie.

Teraz je pravdou, že každý, kto hľadá uistenie o večnosti, sa vo všeobecnosti zaujíma o súčasnosť. Prednášky, ktoré tu predtým

boli, ukázali z mnohých aspektov, ako keď človek skúma svoj život duše, opakovane zisťuje, že všetko, čo sa tam uberá, sa v konečnom dôsledku zbíha k jednému centrálnemu bodu, ktorý nazýva svoje ego. Skutočne, keď sa pozrieme okolo seba, na súčasných filozofických mysliteľov, často sa stretávame s náznakmi, že jediný spôsob, ako dospieť k akémukoľvek záveru o našom vlastnom bytí, je zvážiť povahu nášho ega; pretože je to ego, ktoré ako ústredný bod drží pohromade všetko prežívané v našej duši. Nezdá sa teda, že všetko, čo prežívame vo svojom srdci, v našej duši, v našich myšlienkach, pocitoch a impulzoch vôle, môže jednoducho povstať a potom znova pominúť? Čo teda zostáva? Komu patria všetky tie myšlienky, pocity a vôľové impulzy? Práve toto ego sa ukazuje ako trvalý ústredný bod. Sme si celkom vedomí toho, že ak skúsenosti našej duše nesúvisia s týmto trvalým bodom, nemôžeme už hovoriť o individualite. Napriek tomu, nech už filozofi a myslitelia hovoria o ege čokoľvek, najmä v nedávnej dobe, všetky ich špekulácie o jeho povahe sú otvorené jedinej fatálnej námietke. Akokoľvek dôverne vieme, že toto centrum nášho života duše zostáva rovnaké vo všetkých našich predstavách, pocitoch a vôľových impulzoch, predsa je tu niečo, čo dokáže vymazať toto prežívanie ega v normálnom vedomí; a toto niečo je neustálou pripomienkou toho, aké ľahké je vyvrátiť všetky filozofické špekulácie o výdrži ega, ako ho pozná normálne vedomie. Toto vyvrátenie spočíva v niečom, čo zažívame opakovane každých dvadsaťštyri hodín: v spánku. Nie sú to len naše myšlienky, pocity a impulzy vôle, ktoré spánok vymazávajú, ale aj tento centrálny bod, ego. Preto nemôžeme s pravdou hovoriť o stálosti v spojení s egom známym normálnemu vedomiu.

Napriek tomu – ako sme videli v predchádzajúcich prednáškach – je možné, aby ktokoľvek hovoril o ege, nie tak, že svoju

pozornosť zameria na tento ústredný bod, s ktorým momentálne spája svoje predstavy, nálady duše a vôľové impulzy, ale zvažovaním niečoho celkom iného. Tu vyvstáva otázka: Stretávame sa s egom medzi tým všetkým, čo od rána do večera prežívame vo vonkajšom svete? Každý, kto položí túto otázku bez predsudkov, si môže povedať: Nie, vo všetkých skúsenostiach, ktoré ku mne prichádzajú z vonkajšieho sveta a robia dojem na moje predstavy, pocity a vôľové impulzy, nemožno nájsť žiadne ego. Z ničoho vo vonkajšom svete nemôžem odvodiť myšlienku ega, no je tu od chvíle, keď sa zobudím, až kým nezaspím. Čím to teda môže byť, že žije v prúde našich predstáv, stavov cítenia a pudov vôle a vždy sa tam nachádza, kým to spánok nezmaže? Keďže ho nenájdeme vonku vo svete, musíme ho hľadať v našom vlastnom vnútornom svete. Ale náš vnútorný svet je tak konštituovaný, že vymazávame to, čo máme v normálnom vedomí ako svoje ego. Spomedzi nespočetných pojmov, ktoré je človek schopný vytvoriť, ani jeden skutočne neosvetlí skutočnosť tohto druhu, okrem myšlienky, že myšlienka ega vznikajúceho v normálnom vedomí a neprijateľného zo žiadneho vonkajšieho zdroja nie je realitou; lebo reality nezmiznú tak, ako sa v spánku rozplynie predstava ega. Ak to teda nie je realita, čo to je? No, existuje len jeden spôsob, ako to pochopiť – tým, že to považujeme za obraz, obraz, ktorý je však mimo sveta našej skúsenosti a je pochopiteľný iba porovnaním s niekým, koho konfrontuje jeho vlastný odraz.

Teraz predpokladajme, že niekto nikdy nemal príležitosť vidieť jeho vlastnú tvár; potom by bol v rovnakom postavení, pokiaľ ide o jeho vonkajší vzhľad, ako je jeho ego, ktoré normálne vždy prežíva ako obraz, nikdy neodhaliac jeho pravú podstatu. Muž zvonku nevidí svoju vlastnú tvár. Keď stojí pred zrkadlom, vidí svoju tvár, ale je to len obraz jeho tváre. Ak by sa poobzeral

okolo seba, aké ďalšie odrazy by videl? Stoly, stoličky, predmety tohto druhu; ale nie všetko okolo neho by sa odrazilo. Ak však môže povedať, že v jeho okolí je niečo, čo nie je, niečo, čo je odrazom pre neho samotného – pretože nič tam vonku sa nemôže odrážať v našom vedomí tak, ako je ego – potom je to naše vlastné bytie, ktoré musí zažiť ego ako odraz, hoci v bežnom vedomí nikdy nie je priamo vnímané. Keďže je fakt, že sa nemôže odrážať nič, čo tam nie je, takže ak sa vytvorí odraz ega, ego tam musí byť, pretože príčinou odrazu nemôže byť nič iné. Pohľad na všeobecné fakty stačí na to, aby sme to ukázali. Potom musíme povedať: Keďže ego je človeku dané len ako odraz, môže zaniknúť tak, ako sa vytratí naša tvár, keď sa už nepozeráme do zrkadla. Obraz môže zmiznúť, zatiaľ čo realita pretrváva a je stále tam, či už vnímaná alebo nie. Každý, kto by chcel spochybníť pravdivosť toho, by bol nútený tvrdiť, že v skutočnosti existuje len to, čo človek vníma; ale pri sledovaní tohto tvrdenia by sa čoskoro presvedčil o jeho nezmyselnosti. Preto musíme povedať: V predstave ega nie je žiadna realita, ale myšlienka nám umožňuje prijať realitu nášho ega. Ako však získame určité poznanie ega v bežnom živote? Tieto vedomosti môžeme získať životom nielen v prítomnosti, ale aj prostredníctvom pamäti v minulosti. Ak sa pri pohľade späť do predchádzajúcich dní, týždňov, rokov, dokonca desaťročí, do bodu nášho detstva, kam nás môže zaniest' pamäť, nikdy by sme nedokázali spojiť do jedného reťazca, ako by to bolo, všetky skúsenosti nášho vlastného vnútorného života. ; bolo by skutočne nemožné hovoriť o egu. To, čo povedali určití psychológovia, je celkom správne: človek stráca svoje ego, alebo aspoň jeho vedomie, do tej miery, že spomienky na jeho doterajšie zážitky sú vymazané. Pokiaľ naša pamäť zlyhá, naše ego sa rozpadne.

Často sme poukazovali na to, že človek je schopný, najmä myslením, zväčšiť spätný úsek svojej pamäte. Dnes sa však zamyslíme nad tým, aký vplyv má, keď si niekto v pamäti zažije nielen obraz svojho ega, ale svoje ego v jeho skutočnej realite. Ak by sme si jednoducho pamätali naše zážitky z raného detstva, nebol by veľký rozdiel medzi tým a objavením sa myšlienky ega v súčasnosti. V konečnom dôsledku nie je podstatné, či zažijeme odraz ega, keď sa k tomuto jedinému bodu vzťahujeme na naše súčasné predstavy, pocity a impulzy vôle, alebo či ich čerpáme z minulosti. V oboch prípadoch je ego, s ktorým spájame tieto skúsenosti, len obrazom. Ak by sme svoje skúsenosti len vzťahovali k nášmu egu, nikdy by sme ani v pamäti nemali objaviť jeho realitu, pretože k tomu dospejeme len tým, že sa naučíme spoznávať ego v jeho činnosti, v jeho tvorivom impulze; a táto skúsenosť nám dokazuje, že tento tvorivý element, neovplyvnený vonkajším svetom, si zachováva svoju aktivitu aj počas spánku. Čo je to potom, čo v nás naďalej žije a tká, kým spíme?

Každý, kto toto spätné pozeranie v pamäti praktizuje vážne a bez zaujatosti, povie: V živote som nadobudol poznatky o svojich skúsenostiach spôsobom, ktorý mi umožňuje nielen spojiť ich so svojím egom, pretože je nepopierateľné, že som vnútorne pracoval na svojom skúsenosti, celkom odhliadnuc od všetkého vonkajšieho, a tým som ich obohatil. Kto žije v dozrievaní a zlepšovaní života prebiehajúceho v jeho hĺbke, vie, že to nemôže byť spôsobené žiadnou vonkajšou realitou, ale niečím, čo v ňom pôsobí. Navyše, každý, kto skúma život ako celok, si uvedomí, že ak máme uspieť v tomto zlepšení života, v tomto vnútornom vývoji, je potrebný spánok. Vieme celkom dobre, ako nedostatok spánku spôsobuje zmätok v našich predstavách a do určitej miery mrhá naše stavy duše. Uvedomujeme si potrebu spánku ako tvorivého prvku, ak

to, čo prežívame a vnímame vo vonkajšom svete, má skutočne prispieť k dozrievaniu nášho vnútorného života. Týmto spôsobom sa uistíme, že na nás nepôsobí ego, ktoré pozorujeme počas dňa, ale že za týmto obrazom stojí jeho realita, ktorá v nás stále pôsobí, aj keď spíme, pretože nedostatok spánku skutočne dokazuje. majú rušivý vplyv na pokrok duše. Takže pri zlepšovaní, dozrievaní života duše spoznáваме fungovanie ega. Uvedomením si toho, akí dezorganizovaní sa staneme, ak nezaspíme v určenom čase, kedy by sa ego malo oslobodiť od spojenia s telesnou prirodzenosťou a malo by mu byť umožnené pracovať v slobode – uvedomením si, že nedostatok spánku je prekážkou dozrievania. život, uvedomíme si skutočné ego, ktoré v nás pracuje. Potom to nevnímame ako obraz, ale ako vnútornú silu, ktorá neustále pôsobí v našom živote – či už bdieme alebo spíme.

Tu máme prvý náznak – prenikajúci priamo do reality – sily, ktorá žije a tká v nás, celkom nezávisle od vonkajšieho sveta. Čo zistíme, keď prenikneme hlbšie do tohto vnútorného zážitku? Mnohé z podrobností, o ktorých sa dnes zmienime – vrátane nasledujúceho dôležitého faktu – boli spomenuté v predchádzajúcich prednáškach. Je totiž fakt, že v živote robíme určitý pokrok, že sme čoraz zrelší. Vychádza však na povrch pozoruhodná vec: že všetko, čo je v tejto zrelosti najlepšie – všetko, čo nám umožňuje dosiahnuť najväčší pokrok v živote a pomocou čoho môžeme najlepšie pozorovať povahu ega – je niečo, z čoho sa môžeme poučiť. naše chyby a nedostatky. Keď sme v nejakej veci veľmi zlyhali alebo sme urobili niečo, čo nám ukazuje, akí sme nedokonalí a neschopní, naše zlyhanie nás učí, čo sme mali urobiť. Stali sme sa zrelšími. Prostredníctvom takýchto príležitostí v živote – či už ide o naše myslenie, cítenie, vôľu alebo konanie – rozvíjame svoju múdrosť, svoju zrelosť. Ale



mali by sme pokračovať a povedať: Prostredníctvom múdrosti a zrelosti nadobudnutej zo života, ktoré sa stávajú čoraz silnejšou vnútornou silou, sa učíme, ako – pretože nikdy nestretáme tú istú situáciu druhýkrát, aby sme sa znovu poučili zo svojich chýb – musíme uchovávať pozdvihni túto nanajvýš dôležitú silu, pretože ju už nikdy nebudeme môcť použiť v tomto živote. Vidíme teda, že počas našej pozemskej existencie neustále hromadíme sily, ktoré sa prejavujú v našej zrelosti. Ak bol život dobre strávený, tieto sily nazbierajú svoju najväčšiu silu v čase, keď sa dosiahne brána smrti. Vidíme, že v nás žije niečo, čo nemôže nájsť východisko vo vonkajšom svete. Vo svojej duši žijeme tak, že sa dokážeme obzrieť späť do minulosti: je to pamäť, ktorá drží pohromade vlákna duše. Ale z tejto spomienky vychádza niečo, čo v nás žije a tká ako vnútorná zrelosť života; niečo, čo sa v pozemskej existencii javí ako nadbytočná sila. Duchovnému vedcovi stačí uplatniť zákon, ktorý platí pre celú bežnú vedu: zákon zachovania energie. Každý vedec, každý fyzik prijme tento zákon pre vonkajší svet. Je všeobecne známe, že keď sa prstom jemne potiahne po povrchu stola, aj tento mierny tlak sa premení na teplo. Preto hovoríme, že energia môže byť transformovaná, môže prejsť metamorfózou, ale nikdy nemôže zaniknúť. Keď sme vedome zakúsili, že v zrelom obsahu nášho života sme naskladnili sily, ktoré sa najprv nedajú použiť, ale keď prejdeme bránou smrti, sú skúšané na maximum, potom by nemalo byť ťažké pochopiť, že tieto sily, vyvolané činnosťou ego nezávisle od tela, nemôže byť nikdy zničené. Preto telesný obal, ktorý ničím neprispieva k našej životnej zrelosti, možno odhodiť a vrátiť sa k svojim prvkom, ale tieto sily zostanú nedotknuté. Pretože v nich máme aktívne ego ako mocné centrum, je ego prítomné aj v dozretých silách života, keď človek prechádza bránou smrti. Toto môžu napadnúť tí, ktorí

nie sú ochotní aplikovať na duchovný život zákony bežnej fyziky; ale mali by si byť vedomí toho, že narazia na nekonzistentnosť, priamo z právd bežnej fyziky do reality ducha. Potrebujeme len zdravý rozum, aby sme sa riadili tým, čo nám hovorí Duchovná veda, že keď prejdeme bránou smrti, hlboko v nás sú uložené sily získané životom, sily, ktoré vynaložili maximálne úsilie v odlišnom svete. od fyzického tela, potom musia pracovať s najväčšou intenzitou. Po smrti musia tieto sily pôsobiť vo svete, ktorý treba zrejme predpokladať, a tam tieto sily, teda vnútorná prirodzenosť človeka, preniknutá a posilnená egom, ďalej žijú, keď sa človek oslobodí od tela. Naša obyčajná inteligencia nám teda dáva určitú predstavu o živote po smrti – nielenže ukazuje všeobecne, že taký život existuje, ale popisuje aj sily, ktoré v ňom hrajú.

Keď však duchovná veda hovorí podrobnejšie o živote medzi smrťou a znovuzrodením, prirodzene to vyvoláva smiech u tých, ktorí veria, že stoja na pevnej pôde bežnej vedy. To môže dobre pochopiť aj duchovný vedec, pretože vie, že ani ich smiech, ani to, čo hovoria, nezávisia od rozumu a dôkazov, ale od spôsobu myslenia, čo im v dôsledku toho znemožňuje podvoliť sa tomu, čo duchovný vedec. svojich výskumov, je schopný povedať o živote po smrti. Určite sa im to bude zdať smiešne alebo úplne fantastické, výplod sna. Viete, ako duchovná veda ukazuje, že človek, ktorý prejde bránou smrti, sa najskôr stretne s javom, ktorý sa v živote objaví len občas – hoci sa to niekedy stáva a v skutočnosti to bolo opakovane pozorované. Táto prvá skúsenosť je celkom emotívnym pohľadom späť na priebeh jeho pozemského života. Výslovne hovorím, že v tomto prieskume nemá zmysel ani emócia; celá panoráma jeho posledného života na zemi sa pred ním rýchlo míňa ako v obrazoch. Toto možno zažiť v bežnom živote, ak má niekto šok, napríklad sa takmer utopí, ale bez straty vedomia – pretože ak

sa stratí, tento jav nenastane. Tí, ktorí však mali veľký strach ohrozujúci svoj život, zažili tento spätný prieskum. Tolko pripúšťa aj prírodovedec, ktorého výskum je obmedzený na vonkajší svet. Už som vám pripomenul, ako významný kriminalista a antropológ Moritz Benedikt, ktorý sa takmer utopil, hovoril o tom, že zažil tento spätný prehľad svojho minulého života. Od takého prírodovedca sa môže duchovný vedec veľa naučiť a ochotne, hoci dnes v tejto sfére jeho láskavý cit nebude opätovaný.

Čo sa teraz stane, keď niekto zažije tento náhly strach zo straty života? Na chvíľu, aj keď si zachová vedomie, prestane používať vonkajšie orgány svojho tela. Počas zážitku stráca schopnosť vidieť očami, počuť ušami; je akoby vytrhnutý svojím vnútrom z fyzického tela a z bežného života, ale bez straty vedomia. Skutočnosť, že môže mať tento spätný pohľad na svoj súčasný život, je dôkazom toho, že keď sa takto vedome pozrie do vlastných hĺbok, všetko, čo sa mu vynorí v pamäti, treba pripísať jeho vnútru. Keď je takto odtrhnutý od svojho fyzického tela, zachováva si pamäť. Každý, kto zažije násilný šok tohto druhu, si musí uvedomiť, že čokoľvek, čo ho napĺňa spomienkami, ide s ním celý život, ale nemá žiadne spojenie s jeho vonkajšími zmyslovými orgánmi. Preto musíme povedať, že človek je zjednotený s nejakým jemnejším rúchom duše, ktorý je nositeľom jeho spomienok, hoci sa v takom momente oslobodzuje od jeho telesných orgánov. Očividne nemôže spať, pretože potom by bolo bežné v spánku mať tento spätný prieskum. Z toho teda vyplýva, že počas strachu tohto druhu má v sebe niečo, čo v spánku nie je prítomné.

To potvrdzuje to, čo hovorí duchovná veda – že človek v spánku vychádza so svojou dušou z fyzického tela a zanecháva za sebou nositeľa spomienok, odev, na ktorom počas svojho života pracuje, takže jeho pamäťové obrazy môžu byť zachovalé. V

spánku je mimo fyzického tela a tiež toho vonkajšieho odevu duše, ktorý sa v duchovnej vede nazýva éterické telo, ktoré v bežnom spánku zostáva viazané na fyzické telo. V momente smrti však toto éterické telo, ktoré je zároveň aj aktivátorom života, opúšťa fyzické telo a z ľudskej bytosti zostáva len tento vonkajší fyzický obal. Smrť skutočne prichádza, pretože éterické telo, hoci je prítomné v bežnom spánku, už tam nie je.

Preto na krátky čas po smrti nastáva rovnaký jav ako počas desivého šoku v bežnom živote – spätný prieskum v pamäti. Ako ukazujú fakty, tento prieskum je spojený s niečím tak úzko spojeným s fyzickým telom, že ani spánok nemôže prerušiť spojenie. Po smrti si človek berie so sebou niečo, čo nepatrí do jeho najvnútornejšej duše, ale v istom zmysle do jeho fyzického tela. Duchovná veda ukazuje, že v relatívne krátkom čase – len pár dní – po odhodení fyzického tela sa ľudská bytosť oslobodí od éterického tela a potom sa v podstate vytvorí tak, ako je počas spánku. Duchovná veda však ďalej ukazuje, ako sa vnútorná duša-bytosť nachádza v situácii odlišnej od jej situácie počas života, keď sa každé ráno musí človek vrátiť do svojho fyzického tela a éterického tela. Je úzko spätý so svojím fyzickým telom, so všetkým, čo ho obklopuje, a to zvlášť nepatrí k tomu, čo považujeme za skutočný obsah jeho života duše. Ak je nám jasné, že človek počas celého bdelého života vyčerpáva svoje fyzické telo a že život vo dne má zásadne deštruktívny účinok – ako si to uvedomujeme, keď sme unavení –, bude zrejmé, že od rána sme schopní vedome pokračovať v našej práci, skaza sa dá napraviť v noci. Kým teda v bdelom stave neustále pracujeme na svojom telesnom organizme deštruktívne, v noci sa naopak zaoberáme nápravou škôd dopĺňaním telesnej sily. Potom vykonávame činnosť mimo dosahu vedomia. Priamo sa vraciame do akéhokoľvek stupňa vedomia, vznikajú tie zvláštne snové obrazy, ktoré tak úzko

súvisia so životom v tele. Musíme si len pamätať, ako sa telesné choroby môžu niekedy prejavíť v týchto obrázkoch, ktoré ukazujú, kde je zahrnuté vedomie. Keďže po smrti fyzické telo zmizne, nie sú potrebné žiadne následky vyčerpania. Sily vynaložené počas spánku na fyzické telo sa teda po smrti opäť stiahnu do duše, umožňujúc jej bez fyzického tela ich použiť pre seba; a medzi smrťou a novým narodením sa stanú vedomím duše. Úmerne tomu, ako sa duša oslobodzuje od fyzického a éterického tela, so všetkým, čo k nim patrí, vzniká ďalšie vedomie, ktoré sa nezaoberá prácou na fyzickom tele, a preto si nemôže byť vedomé samého seba.

Toto všetko sa bude zdať byť iba súborom tvrdení. Avšak odhliadnuc od toho, že je možné odkázať na metódy uvedené v mojej knihe Poznanie vyšších svetov, na tieto veci môže upozorniť aj samotný život. Lebo ako sa uberá život človeka tvárou v tvár smrti? Ak budeme sledovať spôsob, akým v nás vznikajú myšlienky a spomienky, to, čo bolo povedané, sa stane pre dušu zrejmé. Môžeme si presne a opakovane vybavovať svoje minulé skúsenosti ako spomienkové obrazy, ale pamätáme si len veľmi málo zo všetkého, čím sme prešli na ceste pocitov a vnemov a pri vynaložení našej vôle. Kto by popieral, že keď sa mu v pamäti vráti nejaký bolestivý zážitok, spomenie si na bolesť vo svojej myšlienke, ale bez toho, aby znovu precítil samotnú bolesť? V našom srdci a duši zažijeme aj mnohé iné veci, ktoré už necítíme. Žijú však s nami v inej podobe, až sa prejavujú v celom našom rozpoložení, takže to potom tvorí všetko, čo sme zažili v bolesti a smútku, alebo v časoch radosti a rozkoše. Kto by si pri pohľade so zvedavým súcitom na niekoho zjavne sklúčeného a melancholického charakteru neuvedomil, že skúsenosti, ktorými prešiel v srdci a duši, boli vtiahnuté hlboko do jeho vnútra, aby zostali, hoci ich pozorovateľ vnímal. tento obzvlášť melancholický

plášt? Rovnako je to aj so sangvinickým človekom a jeho radostnou odpoveďou na život. Dá sa povedať, že naše skúsenosti sú rozdelené medzi tie, ktoré si vždy dokážeme vybaviť, a tie, ktoré zostávajú nižšie, pôsobia na nás a nakoniec sa objavujú v samotnom živote nášho tela. Ak sa na to dôkladne pozrieme, presvedčíme sa, že naše myšlienky a predstavy sú také slabé, také bez farby a života, pretože emocionálne zatienenie, zvláštna nálada duše prenikajúca myšlienkou, ako bola v tom čase prežívaná, bola potlačená. a pracuje pod úrovňou vedomia, takže myšlienky sú prázdne bez pocitov. Keď však celý priebeh života pozorujeme neustranne, možno vidieť, že sa tento vzťah medzi citom a vôľou na jednej strane a myslením na strane druhej mení. Človek teda v určitom období života potláča pocity a pudy spojené s jeho myšlienkami, zatiaľ čo inokedy ich bude držať viac pohromade. Mladosť je obdobím, kedy sme najschopnejší podľahnúť svojim radostiam, smútkom a pudom vôle svojmu podvedomiu. Vtedy sme najľahšie naklonení posielat' do podvedomia zážitky srdca a duše, ktoré sa nakoniec prejavia v celom našom rozpoložení – dokonca aj v našom telesnom stave. Ale ako sa telo stáva pevnejšie, prvky nášho vedomia sa čoraz menej podobajú tomu, čím boli, čo má za následok, že sme stále menej schopní pracovať na podvedomí a naše pocity a vôľové impulzy prichádzajú postupne. zostať späť s našimi myšlienkami. Keď človek s ozajstným sebaopoznaním pozoruje život, s pribúdajúcim vekom cíti, ako človek v mladosti zoslabuje väčšinu svojich pocitových nálad, takže prežívajú v zložení jeho tela. Ale čím je človek neskôr strnulejší a vysušenejší, tým viac zostávajú tieto skúsenosti a pudy vôle nevyčerpané v činnosti spojené s jeho myšlienkami. Tak vidíme, ako sa v tomto smere obohacuje vnútorný život, keď sa blížíme k smrti. Vidíme, ako telesný organizmus postupne vysychá a stáva sa menej

schopným absorbovať zážitky duše, kým ak sa budeme aj naďalej učiť zo života ako zo školy, duša bude živšia, zrelšia. Z tohto dôvodu všetko, čo je v mladosti spojené s ideálmi, predstavami, dokonca aj s obyčajnými pojmami, prebleskuje naším nevedomým bytím, zachytáva našu krv, náš nervový systém a usadzuje sa tam, aby sa neskôr ukázalo ako naša schopnosť žiť – alebo naopak. Neskôr cítime, že naša krv už nebude, už nie je v súlade s naším nadšením pre ideály. Kvôli našim nesprávnym výchovným metódam je tento pocit teraz do istej miery potláčaný, ale v budúcnosti bude stále viac patriť k tým najlepším veciam a požehnaniam života. Lebo keď sa blížime k zime života, pocity a impulzy, ktoré sme v predchádzajúcich rokoch odovzdali nášmu telesnému organizmu, pridajú na sile našej duše, ktorá už nemôže prechádzať do tela kvôli odporu, s ktorým sa stretávajú. s tým. Majúc na pamäti toto, povieme: Ak sa pozrieme do vlastného vnútra, zistíme, že keď sa blížime k bráne smrti, stáva sa stále bohatším. Tvrdenie, že muž vekom slabne, neplatí; má pôvod v materialistických návykoch myslenia a predsudkoch. Úmerne s úpadkom tela naberá na sile vnútorný život duše, stáva sa vnútorne detskejším; vidíme akýsi prístup k tým silám, ktoré sú v najvyššom napätí, keď sa blížime k bráne smrti. To platí najmä o ľuďoch, ktorým je prostredníctvom výcviku uvedeného v knihe Poznanie vyšších svetov umožnené mať určitú vnímavú skúsenosť nezávisle od ich telesných orgánov. Je tam popísané aj to, ako sa pomocou meditácie a koncentrácie môžeme tak školiť, že prežívanie a poznanie duchovného sveta sa môže stať pre našu dušu absolútnou realitou. Zároveň duša s istotou vie, že túto skúsenosť získava bez pomoci oka, ucha, alebo akéhokoľvek telesného orgánu, pretože je potom mimo tela. V takomto prípade musia cit a vôľové impulzy živo preniknúť do meditácie a koncentrácie človeka: samotná myšlienka

nestačí. V *Poznaní vyšších svetov* je presný popis toho, ako človek nesmie stratiť kontakt so svojimi pocitmi a vnímaním – vlastne so všetkým, čo sa v mladosti stiahne do hlbín duše. Musí meditovať a sústrediť sa svojou myslou, ale jeho myšlienky musia byť zapálené jeho srdcom a dušou a naplnené životom tými impulzmi vôle, ktoré sa potom nepremenia na činy, ale na myslenie.

Keď si ľudská bytosť rozvinula skutočnú jasnozrivosť zodpovedajúcu našej dobe, zvíťazí v tom, čo by inak zažila až po prechode bránou smrti. Všetku takúto jasnozrivosť však prežíva tak, že si je vedomý nasledujúceho rozdielu: „Istotne môžem zažiť,“ hovorí si, „duchovný svet, svet, kde ľudia žijú medzi smrťou a znovuzrozením, lebo tam bývam s nimi. Ale všetky svoje vedomosti o ňom získavam tým, že ho jednoducho vnímam. Rozdiel medzi mnou a týmito dušami je v tom, že toto všetko vnímam bez toho, aby som v tom mohol pracovať a tvoriť.“ Duša si je vedomá tohto rozdielu, ale pochádza len z toho, že je úzko spojená s fyzickým telom, pretože jasnozrivé vedomie sa od neho a od éterického tela priamo oslobodzuje, nasleduje uvoľnenie tých síl, ktoré, kým sú držané v sebe. napätie fyzického tela umožňuje vidiacemu získať vnímavé poznanie duchovného sveta za bránou smrti. Práve tieto sily sú u človeka prvoradé v čase medzi jeho smrťou a znovuzrozením. To, čo prežíva jasnovidec, je ako sila natiahnutého luku. Môže ho použiť len na vnímanie, ale priamo napätie uvoľňuje pružiny luku naraz do pohybu. Tak je to aj pre jasnovidca, keď prechádza zo života vo fyzickom tele do života vo svete po smrti. A môže si povedať: „Som schopný iba vnímať duchovný svet, len vidieť, čo sa tam deje. Ale po smrti, keď telo odpadne, sily sa uvoľnia, rovnako ako pri luku, keď je vystrelený šíp.“ Tieto sily sú k dispozícii v duši človeka pre ďalšie činnosti po jeho smrti, kým sa znovu nenarodí. Toto je obdobie, kedy sa



môže pozrieť na svoju minulú pozemskú existenciu a potom môže pracovať na svojej ďalšej inkarnácii, keď sa prebudí k novému životu na Zemi. Nielen tým, že sa na vec pozrieme v tomto svetle, môžeme pre to poskytnúť dôkazy. Uspokojivé dôkazy – hoci nie matematické – môžeme získať tým, že sa obrátíme k prírode. V raste rastliny vidíme, ako sa list po liste vyvíja, až kým sa nerozvinú kvety: ako sa tieto kvety oplodia a z ovocia sa vyvinú semená. Potom rastlina uschne. Ale skončí jeho sila potom? Nie, práve naopak: práve v tomto čase sú sily, ktoré povolávajú celú rastlinu späť do nového kolobehu života, najsilnejšie. Teraz sú akoby vnútorne sústredené v jednom bode a znovu sa objavujú v novej podobe, keď je semienko zasiate do zeme. Potom sledujeme, ako sa celá rastlina obnovuje; začiatok a koniec jeho života sú tak spojené. Podobne sú vysoko koncentrované sily v nás samých, keď prechádzame smrťou, spojené s tými, ktoré sme videli na začiatku života na Zemi. Vidíme, ako sa ľudská bytosť ako nemluvňa prespí cez akýsi súmrak do života. Tento stav dáva voľnú hru pre prácu na tele, a to sa deje tak, aby telesné orgány harmonizovali so životom duše. Bola by smutná škoda, keby niekto chcel tvrdiť, že ego nie je aktívne, kým nezačne sebauvedomenie. Nie, jeho činnosť sa začína dávno predtým a potom už musí ľudská bytosť len obrátiť svoje sily na budovanie vedomia a pamäti. Predtým sily ega už pracujú na formovaní telesných orgánov tak, aby stále mäkké a poddajné telo bolo šikovne pripravené na ukrytie prichádzajúceho vedomia. Preto vidíme, ako sa ego zapája do svojho najväčšieho umeleckého diela na začiatku života človeka, a to ukazuje, že už má aktívne sily, keď sa jeho pamäť začína rozvíjať. ak pozorujeme ľudskú bytosť celkom nestranné, vidíme, ako sa približuje svetu svojim vlastným individuálnym spôsobom a ako sa postupne formujú jeho nedefinované črty a schopnosti. Nakoniec vidíme, ako sila,

ktorá predtým v koncentrovanej forme prešla bránou smrti, v pripravenosti vybudovať si nové telo, na nej teraz skutočne pôsobí, takže ľudská bytosť môže vstúpiť do svojho nového tela nesúc so sebou. ovocie svojho bývalého života. Takto ego postupuje z jedného pozemského života do druhého. Aktívnym zdokonaľovaním života duše sa ukazuje, že je obdarená tými mocnými silami, ktoré – po pokračovaní v raste až do smrti – udržiavajú svoju aktivitu v čase medzi smrťou a znovuzrodením takým spôsobom, že ich ego môže vtlačiť do iného pozemského človeka. inkarnácia.

Preto vidíme, ako sme my sami zodpovední za príčiny, ktoré sa prejavajú v našom ďalšom živote, keďže tento život je pokračovaním toho predchádzajúceho; a vidíme, ako sa každý článok v reťazci spája s ďalším. Musíme to len porovnať s budhizmom, aby sme videli, ako moderná duchovná veda, hovoriaca z evolučného hľadiska založeného na jasnovidnosti, môže akceptovať dobré myšlienky v budhizme a zavrhnúť druhú. Budhizmus je posledným ovocím pravekej kultúry pochádzajúcej z čias, keď primitívna jasnozrivosť bola prirodzeným darom, ktorý bol priamo zažitý, a preto platila myšlienka opakovaných pozemských životov. Budhizmus zároveň tvrdí, že všetko, čo sa odvíja od predchádzajúceho života človeka a zhromaždené ako ego jeho súčasného života, je len zdanie. Budhizmus v zásade nepozná nič o skutočnom egu, ale iba o egu, o ktorom sme hovorili ako o obraze. Preto to hovorí, že naše ego pominie ako naše telo, ako naše obaly a naše predchádzajúce skúsenosti. Všetko, čo budhista uznáva ako prechod z predchádzajúceho života do súčasného, sú činy – karma. Podľa budhizmu sa tieto skutky spájajú do vzoru, ktorý v každom novom živote vyvoláva zdanie ega, takže z jedného života do druhého nepracuje žiadne skutočné ego, ale iba karma človeka. Preto budhista hovorí: ego je len zdanie, Maya,

ako všetko ostatné, a musím sa ho snažiť prekonať. Zdá sa, že skutky môjho predchádzajúceho života, ktoré teraz tvoria vzor, akoby okolo centrálného bodu, sú egom, ale to je ilúzia. Preto musím vymazať všetko, čo mi karma takto priniesla do života. Duchovná veda hovorí opak: že ego je koncentračným činom karmy. Zatiaľ čo všetky ostatné skutky sú dočasné a budú časom kompenzované, tento karmický skutok, vďaka ktorému si človek uvedomí svoje ego, nie je dočasný. S ego-vedomím teda vstupuje niečo, čo môžeme opísať len tým, že povieme – ako sme to urobili dnes – že jeho existencia neustále stúpa na vyššiu úroveň; a že keď znovu vstúpime do pozemského života, znovu sa formujeme okolo ega. Na druhej strane budhista vyhladzuje ego a nepozná nič iné ako karmu, ktorá pri postupe z jedného života do druhého vytvára novú ilúziu ega. Avšak prívrženci modernej duchovnej vedy, pre ktorých sa karma a ego nezhodujú, hovoria: „Moje ego prechádza zo svojho súčasného štádia na Zemi, s takto získaným vylepšením, aby sa znova objavilo neskôr v ďalšej inkarnácii, keď bude. spojiť sa s skutkami, ktoré potom vykonal. Keď som ako ego niečo urobil, zostáva to pri tomto ústrednom bode a pokračuje vo všetkých mojich skutkoch od inkarnácie k inkarnácii.“

To je radikálny rozdiel medzi duchovnou vedou a budhizmom. Hoci obaja hovoria podobným spôsobom o reinkarnácii a karme, je to samotné ego, ktoré postupuje z jedného života do druhého a formuje náš vnútorný život duše. Keď uvažujeme o tomto pokroku, zistíme, že nás v každej existencii vedie späť do určitého bodu raného detstva, pred ktorým si nič nepamätáme, spoliehajúc sa na to, čo nám povedali rodičia a iní. Potom, v určitom okamihu, sa pamäť prebudí, ale nemôžeme povedať, že sily pamäte v nás predtým neboli; určite tam boli, pri práci na našom vnútornom živote. Samotná evolúcia závisí od našej pamäti, ktorá vzniká v

určítom bode nášho raného života. Duchovná veda navyše ukazuje, že tak, ako sa pamäť v určítom čase v detstve prebúda, je možné, aby si človek pozdvihnutím svojho vedomia na stále vyššie úrovne zapamätal nielen svoju bezprostrednú minulosť, ale aj predchádzajúce životy na zemi. Toto je fakt evolúcie, ktorý je v súčasnosti zrejmý iba jasnovidnému vedomiu. Je to však v úplnom súlade s tým, čo sa dá naučiť inými prostriedkami. Keď sa hovorí, že oprávnená námietka proti reinkarnácii je, že ľudia si nevedia spomenúť na svoje predchádzajúce životy, odpoveď znie: Tak ako je naša bežná pamäť realitou, hoci si nevieme spomenúť na naše minulé skúsenosti z doby predtým, než sa táto schopnosť vyvinula, tak pamäť, ktorá dokáže najprv sa musí rozvinúť aj pohľad späť do predchádzajúcich životov. Takto sa pamäť stáva ideálom evolúcie a musíme priznať: Ako dieťa som si musel vyvinúť pamäť pre svoj súčasný život: Teraz musím pokračovať v rozvíjaní pamäte na predchádzajúce pozemské životy. Tak sa dostávame k utešujúcej skutočnosti – hoci úzkoprší ľudia s tým určite nebudú mať súcit – že pred ľudstvom je ešte veľa ideálov, okrem tých, ktoré pochádzajú z bežného vedomia; a medzi tieto ďalšie patrí snaha o silu pripomenúť si minulé pozemské životy. Ale opakujem, že toto nie je záležitosť, v ktorej môžu byť duše v súlade s duchovnou vedou. Len nedávno som čítal vyhlásenie dnes veľmi váženého muža, v ktorom vyslovil názor, že ľudskému rozumu by nikdy nebolo možné vyriešiť všetky hádanky vesmíru – ani by to nebolo žiaduce, pretože hádanky boli vyriešené, na Zemi by sme už nemali čo robiť. Očividne si nedokáže predstaviť, že by evolúcia postupovala za súčasnú fázu a prinášala ľuďom nové schopnosti pre nové úlohy, ani si nevie predstaviť, že to, čo je pre ľudí „dobré“, sa mení so zlepšením ich vedomia.

Jedným z požehnaní plynúcich z duchovnej vedy je, že otvára perspektívu, ktorá nevedie k nejasnostiam. Nemáme príležitosť sťažovať sa na pohľad dopredu do prázdneho času. Celá večnosť leží pred nami. Vidíme, ako sa každý článok celej reťaze spája s ďalším článkom a môžeme si povedať: Teraz v sebe nosíš sily získané v tomto súčasnom živote a s nimi buduješ budúcu existenciu, keď bude príležitosť. aby ste tieto sily ďalej rozvíjali. Tak kúsok po kúsku zažívame, aká skutočná sa myšlienka večnosti stáva, ako sa rozprestiera pred dušou ako obrovská, večná perspektíva. Jedným z našich prínosov z duchovnej vedy je, že si už nekladíme abstraktnú otázku: Čo je večnosť? — nedostávame ani len abstraktnú odpoveď, lebo skutočným štúdiom ľudského života vidíme, ako vzniká večnosť, ako sa tvorí každý článok v celku a všetky abstraktné úvahy sú tak vyháňané z poľa. Realita potom ukazuje – ako realita vždy musí – ako sa všetko skladá z jednotlivých častí, člen za členom. Duchovná veda teda poukazuje na povahu ľudskej duše, ktorá vrhá svetlo na povahu večnosti a na spôsob, akým sú tieto dve veci spojené.

Ak sa teraz obrátíme na druhú námietku, ktorej dôverovala možno aj taká osobnosť, akou bol Lessing, niekto by mohol povedať: „V tomto smere mi je môj osud jasný, ale ak mám predpokladať, že som si ho pripravil sám pre seba. Karma, o to je to ešte bolestivejšie, lebo potom by som si svoje nedostatky musel vyčítať.“ Vo svetle duchovnej vedy však môže byť táto myšlienka transformovaná. Pred posledným narodením sme sa rozhodli mať nešťastie, ktoré nás teraz postihne: jeho hľadaním a najmä jeho premáhaním získavame plnú schopnosť, ktorej sme predtým svoju potrebu nemohli realizovať. V našom beztelesnom stave sme sa presvedčili o našej potrebe a iba riadením našej cesty k tomuto nešťastiu sa pripravujeme na to, aby sme sa dostali na vyššiu úroveň. Škola života sa teda

prostredníctvom karmického zákona ukazuje ako nositeľ šťastia; a vidno, že nešťastie pridáva silu k ideálu večnosti. Teraz nie je čas ukázať, ako naše pozemské telá neustále menia svoju pôvodnú podobu; a ako, keď Zem skončí, bude vystriedaná iným druhom existencie. Preto naše súčasné životy na Zemi nepokrývajú celú ľudskú existenciu; aj oni mali začiatok. Čokoľvek ľudská bytosť získala počas opakovaných životov na Zemi, využije to na iné formy existencie. Pri štúdiu pozemského stačí zvážiť podstatu ľudskej duše. Tak sa môžeme naučiť, že večnosť sa nezačína až po smrti, lebo ju možno rozpoznať už v povahe vtelenej duše.

Duchovná veda preto pozdvihuje z minulosti na novú a vyššiu úroveň niečo, čo bolo do určitej miery predvídané a dokonca skúmané hľadačmi ducha v minulých dňoch. Hegel mal pravdu, keď povedal, že večnosť nemôže pre dušu začať len smrťou, ale musí byť súčasťou jej pozemskej existencie. Tu je niečo, na čo bude Duchovná veda vrhať viac a viac svetla, s jasnosťou tak preniknutou pocitmi a impulzmi vôle, že sa to stane skutočným elixírom života – niečo, čo sa vždy považovalo za podstatnú súčasť bytosti, prírody, ľudskej duše. Takže teraz môžem citovať staré príslovie, ktoré síce nezhrňa obsah tejto prednášky, ale je v súlade s jej charakterom. Vyslovil ho v treťom storočí po Kristovi veľký mystik a filozof Plotinus, ktorý hlboko meditoval o povahe času a večnosti – v skutočnosti o všetkom, čo tvorí základ toho, o čom dnes uvažujeme:

Večnosť nie je spätá s dušou a duchom bytostného bytia človeka ako čisto náhodná vlastnosť, ale je nevyhnutnosťou pre prirodzenosť ľudskej duše. Ani večnosť nie je náhodná charakteristika ducha.

Večnosť patrí duchu, je v duchu, vychádza z ducha.

Večnosť žije prostredníctvom ducha.